

BARAZA LA WAWAKILISHI ZANZIBAR

Simu Nam. + 255 24 2230602/1
Fax Nam. + 255 24 2230215
Tovuti: www.zanzibarassembly.go.tz

SANDUKU LA BARUA 902,
ZANZIBAR
Barua Pepe: zahore@zanlink.com

MUHTASARI WA RIPOTI YA KAMATI YA KUCHUNGUZA NA KUDHIBITI HESABU ZA SERIKALI NA MASHIRIKA YA UMMA (PAC) YA BARAZA LA WAWAKILISHI KWA MWAKA 2016/2017

UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, awali ya yote naomba kumshukuru Mwenyenzi Mungu kwa kutujaalia kufika hapa tukiwa wazima na wenye afya njema katika kutekeleza majukumu tuliyokabidhiwa na wananchi wetu.

Mheshimiwa Spika, aidha, napenda kukushukuru wewe binafsi kwa kunipatia fursa hii adhimu ya kuwasilisha Muhtasari wa Ripoti ya Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti Hesabu za Serikali na Mashirika ya Umma (PAC) uliolenga kwenye Ripoti nne za Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kama zifuatazo;

- i. Sehemu ya Ripoti ya Ukaguzi wa Hesabu za Serikali kwa Mawizara ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa mwaka wa fedha 2013/2014;
- ii. Ripoti ya Ukaguzi wa Hesabu kwa Mashirika na Taasisi za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa mwaka wa fedha 2013/2014;
- iii. Sehemu ya Ripoti ya Ukaguzi wa Hesabu za Serikali kwa Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo (CDF) kwa kipindi cha kuanzia mwaka 2011 hadi mwaka 2015; na
- iv. Ripoti ya Ukaguzi Yakinifu ya Mfuko wa Barabara kwa mwaka wa fedha 2013/2014.

Mheshimiwa Spika, naomba pia kutoa shukurani za dhati kwa Wizara, Mashirika, Taasisi zote za Serikali na Kamati za Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo kwa mashikiano makubwa waliyopatia Kamati wakati inatekeleza majukumu yake ya kikatiba.

Mheshimiwa Spika, vile vile, tunatoa shukurani za pekee kwa Ofisi ya Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu na Wizara ya Fedha na Mipango kwa kuiandalia mafunzo elekezi Kamati hii ili iweze kutekeleza vyema majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, pamoja na shukurani hizo, tunaiomba Wizara ya Fedha na Mipango kutekeleza kwa vitendo ahadi iliyotolewa na Waziri wa Wizara hii mbele ya Baraza hili wakati alipokuwa anachangia Ripoti ya Kamati ya Fedha, Biashara mnamo tarehe 23 Februari, 2017 ya kuipatia mafunzo Kamati hii hasa ikizingatiwa kuwa Sheria Mama zinazoifanyia kazi Kamati ya PAC zimetungwa upya hivi karibuni na Baraza la

Wawakilishi, hivyo, ni busara Kamati hii ikapatiwa mafunzo hayo kuhusiana na Sheria hizo mpya haraka iwezekanavyo ili Kamati ya PAC izidi kutekeleza vyema shughuli zake.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee tunatoa shukurani zetu za dhati kwa Mheshimiwa Spika wa Baraza la Wawakilishi pamoja na watendaji wote wa Afisi ya Baraza wakiongozwa na Katibu wa Baraza hilo kwa mashirikiano yao ya dhati waliyoyaonesha kwa Kamati kwa kipindi chote cha kazi za Kamati.

Mheshimiwa Spika, nitakuwa mkosefu wa fadhila nisipowashukuru Wajumbe na Sekretarieti ya Kamati ya PAC kwa mashirikiano na kazi kubwa waliyoifanya ya kuzipitia na kuzichambua Ripoti za Ukaguzi na hatimae kutoa mapendekezo kwa lengo la kuimarisha utendaji wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, naomba niwatambue Wajumbe wa Kamati ya PAC kama ifuatavyo;

1. Mhe. Miraji Khamis Mussa	-	Mwenyekiti.
2. Mhe. Shaib Said Ali	-	Makamo Mwenyekiti.
3. Mhe. Abdalla Maulid Diwani	-	Mjumbe
4. Mhe. Dkt. Makame Ali Ussi	-	Mjumbe
5. Mhe. Mtumwa Peya Yussuf	-	Mjumbe
6. Mhe. Rashid Makame Shamsi	-	Mjumbe
7. Mhe. Salma Mussa Bilali	-	Mjumbe
8. Mhe. Shehe Hamad Mattar	-	Mjumbe
9. Mhe. Zulfa Mmaka Omar	-	Mjumbe

Vile vile, kwa niaba ya Kamati yetu, natoa shukurani kwa Sekretarieti ya Kamati yenye watendaji wafuatao:

1. Ndg. Nasra Awadh Salmin	-	Katibu
2. Ndg. Haji Khatib Haji	-	Katibu
3. Ndg. Wahida Mohamed Hafidh	-	Afisa wa Ofisi ya Mdhibili

Mheshimiwa Spika, kwa hakika Sekretarieti hii imetoa mchango mkubwa sana katika kuhakikisha kuwa Kamati hii inafanya kazi zake bila ya usumbufu wowote.

MAENEO AMBAYO HOJA ZA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI YALILENGA

Mheshimiwa Spika, Mdhibili na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali katika Ripoti zake hizo nne alilenga kwenye maeneo yafuatayo:

1. Uwasilishaji wa hesabu za mwisho wa mwaka 2013/2014 kwa ajili ya ukaguzi;
2. Mapato na Matumizi ya Wizara na Taasisi mbali mbali za Umma;
3. Ukiukwaji wa taratibu za malipo yaliyofanywa na Wizara na Kamati za Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo;
4. Hali ya Mashirika na Taasisi za Umma zinazojitegemea; na

5. Ukaguzi Yakinifu wa Mfuko wa Barabara kwa mwaka wa fedha 2013/2014.

Uwasilishaji Wa Hesabu Za Mwisho Wa Mwaka Kwa Ajili Ya Ukaguzi

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kifungu cha 24(2) cha Sheria ya Fedha Namba 12 ya mwaka 2005 pamoja na kifungu cha 8 cha Sheria hiyo, kila Wizara, Taasisi inayojitegemea na Mashirika ya Umma hutakiwa kuandaa na kuwasilisha hesabu za mwisho wa mwaka kwa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu kwa ajili ya ukaguzi.

Mheshimiwa Spika, kwa mwaka wa fedha 2013/2014 baadhi ya Wizara, Taasisi zinazojitegemea na Mashirika ya Umma yameweza kutekeleza matakwa ya vifungu hivi ipasavyo. Hatua hii ni nzuri na inapaswa kupongezwa, kwani inaidhihirishia umma kuwa Wizara, Mashirika ya Umma na Taasisi za Serikali zimeanza kufahamu umuhimu wa jambo hilo.

Mheshimiwa Spika, pamoja na pongezi hizo tulizozitoa, tunazitaka Taasisi za umma kuendelea kutekeleza matakwa ya vifungu hivyo, kwani bado kuna baadhi ya Taasisi za umma ingawa huhesabika kuwa zimewasilisha kwa wakati hesabu za mwisho wa mwaka, lakini, huwasilisha taarifa zao siku mbili au siku moja kabla ya siku ya mwisho. Katika mwaka huo wa fedha, Taasisi zinazotakiwa kuwasilisha taarifa zao kwa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu sio zaidi ya tarehe 30 Septemba, 2014 ziliwasilisha hesabu hizo kama ifuatavyo;

- Taasisi 49 kati ya Taasisi 80 ziliwasilisha taarifa zao kabla ya tarehe 29 Septemba, 2014;
- Taasisi 7 kati ya Taasisi 80 ziliwasilisha taarifa zao tarehe 29 Septemba, 2014;
- Taasisi 18 kati ya Taasisi 80 ziliwasilisha taarifa zao tarehe 30 Septemba, 2014; na
- Taasisi 6 kati ya Taasisi 80 ziliwasilisha taarifa zao baada ya tarehe 30 Septemba, 2014;

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Taasisi zinazotakiwa kuwasilisha taarifa zao kwa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu sio zaidi ya tarehe 30 Machi, 2014; ni Taasisi 1 tu iliyowasilisha taarifa zake tarehe 29 Machi, 2014 kati ya Taasisi 4 na Taasisi zilizobaki ziliwasilisha taarifa zao kwa wakati muafaka.

Mapato Na Matumizi Ya Wizara Na Taasisi Mbali Mbali Za Umma

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Jadwali la Kwanza la Kanuni za Baraza la Wawakilishi. Toleo la 2016 Kamati ya PAC ina mamlaka ya kuchunguza hesabu za mwaka ya matumizi ya Fedha za Serikali na Mashirika yake na hesabu nyengine zozote zitakazowasilishwa mbele ya Baraza kupitia Ripoti ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali pamoja na kuchunguza kwa njia yoyote inayofaa mambo yote yanayohusu hesabu za Serikali na Asasi zake.

Mheshimiwa Spika, cha kusikitisha Taasisi nyingi za Serikali zimekuwa zikiishangaa Kamati hii namna inavyotekeleza majukumu yake haya hususan pale inapohoji kwa upande wa mapato, matumizi ya kawaida na matumizi ya kazi za maendeleo. Mheshimiwa Spika,

tumebaini kwamba bado baadhi ya Viongozi wa Taasisi za Serikali wakiwemo Makatibu Wakuu wanahitaji kupatiwa taaluma juu ya utendaji kazi wa Kamati hii muhimu kwa maendeleo ya nchi hii.

Mheshimiwa Spika, tunadiriki kutamka hivyo kwa kuwa pamoja na maelekezo tunayoyotoa siku ya kuthibitisha ratiba bado baadhi ya Taasisi zinakuwa na uzito na nyengine kutowasilisha kabisa taarifa zake mbele ya Kamati hii kwenye maeneo niliyoyataja hapo kabla. Mheshimiwa Spika, kutokana na kasoro hiyo, tunazitaka Taasisi za umma kwa siku zijazo kuwasilisha taarifa zake hizo kwa Kamati ya PAC, kwa kuwa Kamati hii hutekeleza majukumu yake kwa niaba ya Baraza la Wawakilishi la Zanzibar ambalo lina mamlaka ya kuisimamia Serikali kwa mujibu wa kifungu cha 5A(2) cha Katiba ya Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, kwa mujibu wa kifungu cha 14 cha Sheria ya Kinga, Uwezo na Fursa Namba 4 ya 2007, Kamati za Baraza zina mamlaka ya kudai taarifa kwa mtu yeyote ambaye ana miliki taarifa husika pale zinavyohitajia. Hivyo basi, kitendo cha kuzinyima taarifa Kamati za Baraza ni sawa na kulinyima taarifa Baraza la Wawakilishi.

Mheshimiwa Spika, licha ya ugumu ilioupata Kamati hii kwa baadhi ya Taasisi wakati wa kufuatilia hoja ya mapato yaliyokusanywa na Taasisi husika, hata hivyo, tumebaini kuwa katika mwaka wa fedha 2013/2014 kwa Taasisi tu zilizo rodheshwa katika ukurasa wa 26 hadi 28 wa Ripoti ya Ukaguzi wa Hesabu za Serikali kwa Mawizara ya Serikali takriban jumla ya Tsh. 1,826,669,000 hazikukusanywa kutokana na sababu mbali mbali.

Mheshimiwa Spika, baadhi ya sababu zilizo elezwa ni pamoja na, kwa mfano;

i. ***Wizara ya Ardhi, Maji, Nishati na Mazingira***

- Wawekezaji kuchelewa kulipa kodi zao na baadhi ya “lease” kufutwa;
- Kutokujitokeza kwa wingi waombaji wa hati na nyaraka nyengine za viwanja;
- Watu wachache wamejitokeza kununua nyumba za vijiji zilizokuwa zinauzwa kwa kipindi hicho;
- Uuzaji wa kokoto ulisita na badala yake viwanda vilikodishwa kwa watu binafsi.

ii. ***Wizara ya Kazi, Uwezeshaji, Wazee, Vijana, Wanawake na Watoto***

- Kukosekana kwa vitendea kazi, hasa vipando kwa Maafisa Ushirika kulipelekea Idara ya Vyama vya Ushirika kushindwa kusajili na kukagua Vyama vya Ushirika;
- Kushindwa kulipa gharama za vibali mbali mbali kama ilivyokadiriwa kikiwemo; Kibali cha kazi, Kuongeza muda wa kibali cha kazi, Kibali cha muda mfupi, Kuridhia mkataba ya Wafanyakazi Wageni na vibali vyenginevyo.

iii. ***Ofisi ya Rais, Katiba, Sheria, Utumishi wa Umma na Utawala Bora***

- Idadi pungufu ya watu waliojitokeza kupatiwa huduma ya usajili wa Kampuni, Vizazi, Vifo na Ndoa.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa baadhi ya vianzio vya mapato ufuatiliaji wake sio wa kuridhisha Kamati ya PAC iliishauri Serikali kuhakikisha kuwa inavisimamia vyema vianzio vyake vya mapato pamoja na kubuni vianzio vipya ili nchi yetu iweze kutekeleza shughuli zake bila ya kuwategemea Washirika wa Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, ingawa baadhi ya Taasisi zilikusanya mapato yake kwa upungufu lakini pia, kwa mujibu ya Ripoti hiyo ya Ukaguzi katika ukurasa wa 26 hadi 28 zipo Taasisi ambazo zimekusanya mapato yake zaidi ya kile kilichokaridiwa kukusanywa na Baraza la Wawakilishi. Taasisi hizo zimekusanya takriban ziada ya Tsh. 1,640,614,000.

Mheshimiwa Spika, tunazipongeza Taasisi hizo kwa juhudi hiyo walioichukua na tulizishauri ziendeleo na jitihada zao hizo. Mheshimiwa Spika, pamoja na pongezi hizo, Kamati yetu inaamini kwa upande mmoja kuwa mafanikio hayo inawezekana kuwa yamepatikana kwa kuwa hakuna vigezo maalumu vya ukadiriaji wa mapato Serikalini. Hivyo, Wizara ya Fedha na Mipango hushindwa kuzikadiria Taasisi za umma kulingana na uwezo wake wa kukusanya na huonekana kama zimevuka malengo. Mheshimiwa Spika, kwa mnasaba huo, tunaishauri Serikali kuwa na vigezo maalumu vya kukadiria mapato ili kuzibana zile Taasisi ambazo sio aminifu.

Mheshimiwa Spika, sambamba na hayo, Kamati ya PAC imebaini kuwa Vikosi vya SMZ huwasilisha Serikalini baadhi tu ya mapato yao wanayoyokusanya na endapo watakusanya zaidi, ziada ya fedha iliyopatikana hutumiwa na Vikosi hivyo moja kwa moja.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa mapato yote yanayokusanywa na Vikosi hivi ni mapato ya umma, na kwa kuwa mapato na matumizi yote ya Serikali yanatakiwa yawe yameidhinishwa na Baraza la Wawakilishi. Hivyo basi, Kamati ya PAC imependekeza kuwa mapato yote yanayokusanywa na Vikosi vya SMZ yaidhinishwe na Baraza kama Katiba inavyoelekeza ili kijulikane kiwango halisi cha mapato kinachokusanywa na Kikosi husika. Pamoja na kuainishwa ni kiwango gani cha fedha ambacho Kikosi husika kitawasilisha Serikali ikiwa ni mchango wake na kiwango gani cha fedha kitatumia kwa ajili ya kuendeshea shughuli zake.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa matumizi ya kawaida, Kamati yetu imebaini kuwa katika mwaka wa fedha 2013/2014 matumizi halisi ya fedha za kawaida yamepunguwa kama ilivyoelezwa kwenye Ripoti ya Ukaguzi wa Mawizara kwa mwaka husika katika ukurasa wa 30 hadi 32 wa Ripoti hiyo.

Mheshimiwa Spika, tunaelewa kuwa fedha za matumizi ya kawaida zinajumuisha mishahara na maposho ya watendaji pamoja na matumizi mengineyo ya ofisi. Kwa kawaida fedha za matumizi ya mishahara na maposho ya watendaji hupatikana kwa asilimia mia moja, isipokuwa kwamba, fedha za matumizi mengineyo ya ofisi hupatikana kwa upungufu, jambo ambalo limewapelekea watendaji wa Taasisi za Umma kushindwa kutekeleza majukumu yao kama walivyojipangia na Taasisi hizo huonekana hazitekelezi majukumu yake ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, kwa msingi huo, tunaishauri Serikali kuhakikisha kuwa inakuwa na idadi inayostahiki ya watendaji wake kwa kuwa asilimia kubwa ya matumizi ya kazi za kawaida hutumika kwa ajili ya mishahara na maposho kuliko matumizi ya uendeshaji wa ofisi. Mheshimiwa Spika, tunashauri hili kwa kuwa tumbaine kuwa baadhi ya Taasisi za Umma zina watendaji wengi ambao hawatumiki kwa mfano; Shirika la Utangazaji la Zanzibar (ZBC) pamoja na Mamlaka ya Vitega Uchumi (ZIPA).

Mheshimiwa Spika, Kamati yetu imebaini kuwa Mfumo wa Matumizi ya Fedha za Pamoja (Integrated Financial Management System – IFMS) tangu ulipoanzishwa haujawahi kukaguliwa na Mkaguzi Mkuu wa Serikali. Mheshimiwa Spika, katika kujiridhisha na matumizi ya Serikali yaliyofanywa, tunamuomba Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuufanyia ukaguzi mfumo huo.

Ukiukwaji Wa Taratibu Za Malipo Yaliyofanywa Na Wizara Na Kamati Za Mfuko Wa Maendeleo Ya Jimbo

Mheshimiwa Spika, Sheria ya Fedha na Kanuni zake na Sheria ya Manunuzi na Kanuni zake pamoja na Sheria nyengine zimetungwa kwa ajili kusimamia taratibu za fedha na manunuzi ya Serikali. Hata hivyo, kuna baadhi ya Taasisi za Serikali zimekuwa zikikiuka matakwa ya Sheria na Kanuni hizo.

Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2013/2014 takriban matumizi ya jumla ya Tsh. 8,465,763,758 yaliripotiwa na Mdhambi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuwa yamekiuka matakwa ya Sheria na Kanuni nilizoieleza hapo kabla kwa upande wa Mawizara ya SMZ. Ukiukwaji huu umetokea katika mazingira tofauti ikiwemo; kuwepo kwa matumizi yasiyokuwa na vielelezo, kutokutumika kwa bei iliyopangwa ya kukodishwa mali za umma na sababu nyenginezo. Mheshimiwa Spika, kitendo hiki kinawavunja moyo wananchi wetu na hasa ikizingatiwa kuwa zipo Sheria ambazo zinatoa muongozo juu ya masuala hayo.

Mheshimiwa Spika, licha ya Ripoti ya Ukaguzi kubaini mapungufu hayo, Kamati yetu imeridhika na baadhi ya matumizi yaliyofanywa baada ya kufuatilia kwa kina matumizi hayo. Kwa mfano; Kamati yetu baada ya kushindwa kupata taarifa za kutosha juu ya matumizi ya Tsh. 2,988,336,231.60 yaliyofanywa na Wizara ya Afya kwa njia ya DUMMY kuhusiana na malipo ya kuwasafirisha wagonjwa nje ya nchi kwa matibabu zaidi pamoja na malipo ya Tsh. 3,185,912,534.91 yaliyofanywa na Wizara ya Ujenzi, Mawasiliano na Usafirishaji kwa njia hiyo ya DUMMY kwa ajili ya matumizi mbali mbali, Kamati hii ilifika Wizara ya Fedha na Mipango na kuridhika na maelezo pamoja na vielelezo ilivyopatiwa.

Mheshimiwa Spika, Kamati yetu imebaini kuwa baadhi ya matumizi huripotiwa kuwa hayako sahihi kutokana na muda mfupi ambao Mkaguzi hutumia kufanya ukaguzi katika Taasisi husika, jambo hili husababishwa na uchache wa rasilimali watu unaoukabili Ofisi hii. Vile vile, kukosekana kwa mawasiliano baina ya Mkaguzi na Mkaguliwa hasa kwa kukosekana kwa mkutano wa maagano ‘Exit Meeting’ hupelekea Ofisi ya Mdhambi

kukosa baadhi ya taarifa. Mheshimiwa Spika, tunadiriki kutamka hili kwa kuwa Taasisi nyingi zimeilalamikia Kamati yetu kuwa mkutano huo huwa haufanywi na Wakaguzi.

Mheshimiwa Spika, katika kutatua kasoro hiyo, Kamati ya PAC inaiomba Serikali kuiruhusu Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kuajiri watendaji ambao watasaidia kufanya ukaguzi ili kurahisisha shughuli hiyo. Mheshimiwa Spika, tunashauri hili kwa kuwa katika Hotuba ya Bajeti ya mwaka 2016/2017 ya Kamati hii ililipendekeza suala hili muhimu kwa maendeleo ya Ofisi hii, cha kusikitisha hadi leo hii hakuna uajiri wowote uliofanyika.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa suala la Mkaguzi kutokufanya mkutano wa maagano baada ya kukamilisha ukaguzi wake, tunaishauri Ofisi ya Mdhibiti kumruhusu Afisa wake anaefuatana na Kamati hii wakati wa kazi za Kamati kuchukua kumbukumbu zitakazoonesha kufanyika kwa mkutano huo na endapo watendaji wa Taasisi fulani watatoa tuhuma hiyo dhidi ya Ofisi ya Mkaguzi basi kumbukumbu hiyo iweze kutumika kama ni ushahidi dhidi ya tuhuma hiyo.

Mheshimiwa Spika, sanjari na hayo, Kamati yetu imebaini kuwa hakuna utaratibu mzuri kuhusiana na malipo ya fedha yanayofanywa kwa njia ya DUMMY. Hii ni kutokana na kuwa baadhi ya nyaraka zinazohusiana na malipo husika zipo chini ya mamlaka ya Wizara ya Fedha na Mipango na nyaraka nyengine zipo chini ya mamlaka ya Taasisi husika. Mheshimiwa Spika, kutokana na kasoro hiyo, tunaishauri Serikali nyaraka zote za matumizi ya jambo husika hata kama linalipwa kwa njia ya DUMMY zihifadhiwe katika Taasisi husika hasa ikizingatiwa kuwa matumizi ya fedha hizo hutoka katika kifungu cha Taasisi hiyo.

Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, ili kuondosha utata kwa matumizi ya Serikali, tunaishauri Wizara ya Fedha kuachana na mfumo wa kuyatambua baadhi ya matumizi kwa jina la DUMMY kwa kuwa kila kifungu cha matumizi kina jina lake. Vile vile, tunaishauri Serikali kupunguza kiwango cha matumizi ya fedha yanayofanywa kwa njia ya DUMMY hasa ikizingatiwa kuwa mfumo huu unatia mashaka.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya PAC imebaini kuwa baadhi ya Taasisi za Serikali hufanya mawasiliano na Serikali kwa kutumia lugha zinazotumika nchini mwao. Mheshimiwa Spika, Kamati yetu ilipatwa na mshituko mkubwa baada ya kukabidhiwa nyaraka iliyoandikwa kwa lugha ya Kifaransa iliyotumika kwa ajili ya Mradi wa Uwanja wa Ndege unaosimamiwa na Kampuni ya ADPi. Kwa kuwa Wajumbe wa Kamati ya PAC hawana uelewa na lugha hiyo walimtaka Mhasibu wa Wizara ya Ujenzi, Mawasiliano na Usafirishaji kueleza Kamati hii kilichoandikwa kwenye nyaraka iliyowasilishwa mbele ya Kamati, hata hivyo, mtendaji huyo alishindwa kutoa maelezo hayo. Kutokana na kasoro hiyo tulishindwa kujua kilichoandikwa kwenye nyaraka hizo zilizoandikwa tarehe 06 Februari, 2014 na tarehe 03 Oktoba, 2014 na Kampuni ya ADPi.

Mheshimiwa Spika, ingawa kanuni ya 47 ya Kanuni za Utumishi wa Umma za mwaka 2014 zimeruhusu kutumika lugha nyengine zaidi ya Kiswahili pale itakapolazimika,

tunaishauri Serikali kuzitafsiri nyaraka zake ambazo zimeandikwa kwa lugha isiyokuwa ya Kiswahili au Kiingereza ili kuondosha usumbufu kwa watumiaji wa nyaraka hizo.

Mheshimiwa Spika, tunaiomba Serikali kuyafuatilia kwa kina na kuyafanyia kazi mapendekezo yote ya Kamati ya PAC yaliyoelezwa kwenye ripoti ya Kamati hiyo.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Kamati za Mfuko wa Maendeleo ya Majimbo, Kamati ya PAC ilibahatika kufanya uchunguzi kwa majimbo 9 tu kati ya majimbo 50. Mheshimiwa Spika, Mdhhibiti na Mkaguzi alizifanyia ukaguzi Kamati hizi kuanzia mwaka wa 2011 hadi mwaka 2015, ambapo jumla ya Tsh. 60,000,000 ziliingizwa kwa kila Jimbo.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Kamati ya PAC imeridhika kwa kiasi kidogo na matumizi ya fedha yaliyofanywa na baadhi ya majimbo kutokana na sababu zifuatazo;

- Asilimia kubwa ya matumizi yaliyofanywa hayakuwa na vielelezo vya kuthibitisha matumizi hayo ingawa Kamati iliikagua miradi iliyotajwa;
- Kamati za Maendeleo ya Jimbo haitekelezi miradi ambayo imejaza kwenye fomu za maombi ya mradi iliyowasilishwa kwa Katibu Mkuu – Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais;
- Kamati za Maendeleo ya Jimbo zilishindwa kuomba ridhaa kwa Katibu Mkuu – Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais pale inapobadilisha miradi;
- Kamati za Maendeleo ya Jimbo imetumia fedha za jimbo kwa ile miradi ambayo haikubaliki kisheria.
- Kwa yale majimbo yaliyokuwa na fedha za bakaa yalizitumia fedha hizo kinyume na utaratibu uliowekwa.

Mheshimiwa Spika, sababu nyengine ni kama zinavyoonekana kwenye Ripoti yetu katika kila jimbo husika kwenye eneo la uchunguzi wa Kamati ya PAC.

Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa kasoro hizo hazijitokezi tena katika awamu hii, Kamati yetu ilipendekeza yafuatayo;

- Kamati za Maendeleo ya Jimbo zitekeleze miradi ambayo imejazwa kwenye fomu ya maombi iliyowasilishwa kwa Katibu Mkuu – Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais. Hii ni kutokana na kuwa miradi hiyo hufanyiwa tathmini “appraisal” na Ofisi hiyo.
- Kamati za Maendeleo ya Jimbo ziombe ridhaa kwa Katibu Mkuu – Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais endapo inahitaji kubadilisha miradi ili kuwa na uwiano wa taarifa wakati wa kuwasilisha ripoti sambamba na kufanyiwa tathmini miradi hiyo.

- Kamati za Maendeleo ya Jimbo zihakikishe kuwa inatumia fedha za jimbo kwa ile miradi inayokubalika tu kisheria.
- Kwa mujibu wa kifungu cha 8(4) cha Sheria ya Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo Namba 2 ya mwaka 2012, Kamati ya Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo ibaki na nyaraka asili “original documents” na nakala “copies” za nyaraka hizo ndizo zinazopaswa kuwasilishwa kwa Katibu Mkuu - Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais.
- Kamati za Maendeleo ya Jimbo zisichanganyishe matumizi ya fedha za Mfuko wa Jimbo na matumizi mengine yanayofanywa Jimboni hapo kama vile msaada anaotoa Mwakilishi, Mbunge, Diwani nakadhalika.
- Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais iendelee kutoa mafunzo kwa Kamati za Maendeleo ya Majimbo juu ya matumizi bora ya fedha hizo.
- Serikali ijitahidi kutoa fedha za Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo kwa wakati ili jimbo liweze kutekeleza miradi yake kwa wakati.
- Ofisi ya Mdhimiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ihakikishe kuwa inafanya ukaguzi wa fedha hizi kila mwaka kama inavyofanya kwa Mawizara, Taasisi na Mashirika ya Umma ili iweze kupata taarifa sahihi juu ya matumizi ya fedha hizo. Hii ni kutokana na kuwa kitendo cha kuchelewa kufanya ukaguzi kinawapelekea watendaji wa Jimbo kushindwa kukumbuka kila taarifa.
- Kwa kuwa tayari Sheria Namba 5 ya 2016 imeshapendekeza kuwa Mkurugenzi wa Baraza la Manispaa, Baraza la Mji na Halmashauri awe ndio Katibu wa Kamati ya Mfuko wa Maendeleo ya Jimbo, Mwenyekiti wa Kamati hiyo ahakikishe kuwa anateua Wajumbe wa Kamati ambao wana uwezo ili waweze kutekeleza majukumu yao ipasavyo;
- Ofisi ya Makamu wa Pili wa Rais iwajengee Ofisi za Majimbo Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi ili Afisi hizo ziweze kutumika kwa kila shughuli ya maendeleo ya jimbo pamoja na kuhifadhi nyaraka mbali mbali zitakazotumika jimboni hapo sambamba na kuepusha usumbufu kwa wale watakaohitaji nyaraka yoyote.

Mheshimiwa Spika, mapendekezo yetu mengine ni kama yanavyoonekana kwenye Ripoti yetu ya Kamati.

Hali Ya Mashirika Na Taasisi Za Umma Zinazojitegemea

Mheshimiwa Spika, Kamati yetu imebaini kuwa Mashirika na Taasisi za Umma zinazojitegemea kwa asilimia kubwa zimepiga hatua inayoridhisha ukilinganisha na miaka ya nyuma. Kwa mfano, Benki ya Watu wa Zanzibar katika mwaka 2013 ilikusanya jumla ya Tsh. 28,513,741,595 wakati mwaka 2014 ilikusanya Tsh. 36,024,689,561. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa matumizi Taasisi hii ilitumia chini ya mapato

ambayo imeyakusanya katika miaka husika ambapo katika mwaka 2013, PBZ ilitumia Tsh. 21,469,485,244 na mwaka 2014 ilitumia Tsh. 25,348,749,056.

Mheshimiwa Spika, mfano mwingine wa Taasisi inayojitegemea ambayo imepiga hatua ni Shirika la Utangazaji la Zanzibar (ZBC) ambapo mapato ya Shirika hili yameongezeka kutoka Tsh. 1,557,350,432 kwa mwaka 2012/2013 hadi kufikia Tsh. 1,835,771,397 kwa mwaka 2013/2014 kukiwa na ongezeko la Tsh. 278,420,965 sawa na asilimia 18.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa matumizi Shirika la Utangazaji la Zanzibar yameonekana kupungua kutoka Tsh. 967,338,554 kwa mwaka 2012/2013 hadi kufikia Tsh. 722,553,940 kwa mwaka 2013/2014 kukiwa na upungufu wa Tsh. 244,784,614 sawa na asilimia 25.

Mheshimiwa Spika, tunazipongeza juhudi hizo za ZBC za kuongeza mapato, hata hivyo, Kamati yetu haikubaliani moja kwa moja na maamuzi yake iliyoyafanya ya kupunguza matumizi kwa kutokutekeleza baadhi ya shughuli zake ambazo ilitakiwa kuzitekeleza. Hivyo, tunazishauri Taasisi za Umma kuwa na mipango bora kwa maslahi ya Taasisi husika.

Mambo Yaliyobainika Na Kamati Katika Taasisi Mbali Mbali Za Umma Ambayo Hayakuibuliwa Na Mdhibiti Na Mkaguzi Mkuu Wa Hesabu Za Serikali

Mheshimiwa Spika, kama tulivyoeleza kabla kuwa Kamati ya PAC ina mamlaka ya kuchunguza kwa njia yoyote inayofaa mambo yote yanayohusu hesabu za Serikali na Asasi zake. Vile vile, Kamati hii ina mamlaka ya kufuatilia utekelezaji wa maagizo ya Kamati yaliyotolewa kwenye Ripoti ya Kamati iliyotangulia kwa mujibu wa Jadwali la Kwanza la Kanuni za Baraza la Wawakilishi la Zanzibar, Toleo la 2016. Hivyo basi, Kamati hii ilitumia haki yake hiyo ya kikanuni kwa kufuatilia mambo mbalimbali na yafuatayo yamebainika:

- Serikali haijatoa muongozo maalumu juu ya namna ya kufanyika kwa punguzo la thamani “depreciation” kwa mali zake;
- Baadhi ya Taasisi hazina daftari la kumbukumbu za mali za Taasisi husika na Taasisi nyengine zinatunza kumbukumbu zao kwa njia ya elektroniki jambo ambalo linaweza likazipoteza kumbukumbu hizo kwa wepesi, endapo teknolojia hiyo itashindwa kufanya kazi;
- Baadhi ya Taasisi zinatumia “pro forma invoice” kwa ajili ya kufanya malipo;
- Mali za Serikali kama vile gari, nyumba, magofu huhamishwa kutoka Taasisi moja kwenda Taasisi nyengine bila ya kuwepo maandishi yoyote;
- Baadhi ya Taasisi za Umma hufunga mikataba bila ya kuishirikisha Afisi ya Mwanasheria Mkuu;
- Wakaguzi wa Ofisi ya Mdhibiti kushindwa kuyabaini baadhi ya mambo ambayo yapo kinyume na taratibu za fedha kwa baadhi ya Taasisi;
- Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali hatoi Hati maalumu za Ukaguzi kwa zile Taasisi zilizofanya vyema;

- Serikali kupitia vikao vyake mbali mbali vya Baraza la Mapinduzi huazimia mambo tofauti, kama vile, Wizara ya Fedha na Mipango kutakiwa kubeba madeni ya muda mrefu ya Taasisi fulani, hata hivyo, maazimio hayo hayatekelezwi ipasavyo. Mfano mzuri ni ulipaji wa deni la umeme kwenye vituo vya maji;
- Hakuna mashirikiano ya dhati kwa baadhi ya Taasisi za Serikali;

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa haya ni baadhi tu ya mambo tuliyoyabaini, hivyo, tunaomba Serikali kuisoma Ripoti yote ya Kamati ya PAC kwa lengo la kuyazingatia na kuyachukulia hatua yale yote tuliyoyaaanisha kwa maslahi ya nchi yetu na Taifa kwa ujumla.

Ukaguzi Yakinifu Ya Mfuko Wa Barabara Kwa Mwaka Wa Fedha 2013/2014

Mheshimiwa Spika, kama inavyofahamika kuwa Mfuko wa Barabara umeanzishwa chini ya kifungu cha 3 cha Sheria ya Mfuko wa Barabara Namba 2 ya mwaka 2001. Lengo la kuanzisha Mfuko huo ni kushughulikia matengenezo ya barabara. Aidha, kwa mujibu wa kifungu cha 8 cha Sheria hiyo, Mfuko wa Barabara unawajibika kuhakikisha kwamba mapato yanayokusanywa na Mfuko yanaingizwa katika hesabu ya Mfuko wa Barabara ambapo mapato hayo hayatoruhusiwa kutumika katika jambo lolote zaidi ya yale yaliyoainishwa katika Sheria hiyo na kuhakikisha kunakuwa na usimamizi, ufuatiliaji na utekelezaji wa matumizi mazuri ya fedha.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wake, Idara ya Ujenzi na Utunzaji Barabara (iliyo chini ya Wizara ya Ujenzi Mawasiliano na Usafirishaji kwa sasa) ina jukumu la kuzijenga na kuzitunza barabara za hapa nchini kupitia Wakandarasi wa ndani na nje ya nchi. Kazi za matengenezo ya barabara hufanywa na husimamiwa na Idara yenyewe kwa kutumia Wakandarasi wazalendo. Idara pia inasimamia uendeshaji na matengenezo ya zana nzito na mitambo ya ujenzi wa barabara zilizopo katika Karakana za Matengenezo ya Mitambo na Zana.

Mheshimiwa Spika, kama ilivyoielezwa katika Ripoti ya Ukaguzi Yakinifu ya Mfuko wa Barabara ya mwaka 2013/2014, barabara zilizokaguliwa zilitengenezwa na iliyokuwa Wizara ya Miundombinu na Mawasiliano zikijumuishwa na zile zilizotengenezwa na wakandarasi. Katika ukaguzi huo mambo ya msingi na ya kitaalamu yalizingatiwa ikiwemo:- upimaji wa viwango vya barabara, vigezo vilivyotumika na kupitia mikataba ya ujenzi wa barabara hizo. Madhumuni ya kufanya Ukaguzi Yakinifu ni kuhakikisha kwamba fedha inayotolewa kutekeleza miradi inatumika kwa ufanisi pamoja na kuleta tija kwa wananchi na kwamba matumizi yaliyofanywa yalizingatia hali ya uchumi na kuzingatia uwajibikaji katika matumizi ya rasilimali za Umma.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya PAC iliifanyia kazi Ripoti hiyo ya Ukaguzi Yakinifu ya Mfuko wa Barabara kwa mwaka 2013/2014 kwa kufanya ziara ya kuikagua miradi mbali mbali iliyoainishwa katika Ripoti hiyo kwa Unguja na Pemba, ilifanya vikao na watendaji husika pamoja na kuzipitia nyaraka mbalimbali zinazohusiana na Miradi hiyo. Katika kutekeleza kazi hiyo Kamati ilifuatana na Mtaalam maalum wa barabara, Mhandisi David

William Bocco aliyepewa kazi na Afisi ya Baraza la Wawakilishi, ya kuisaidia Kamati kitaalam ili iweze kutekeleza kazi hiyo kwa ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Spika, katika uchunguzi wake juu ya miradi hiyo, Kamati imebaini masuala mbali mbali ambayo kimsingi yanahitaji kufanyiwa kazi ili utekelezaji wa miradi mengine ijayo iwe na ufanisi zaidi katika kulinda nidhamu ya matumizi ya fedha, utendaji uliotukuka pamoja na kuleta tija zaidi kwa maslahi ya nchi yetu. Maeneo hayo yaliyobainika ni pamoja na;

- Matumizi ya taratibu za manunuzi;
- Uwekaji wa kumbukumbu za miradi;
- Uingizwaji wa fedha za miradi;
- Uchakavu wa vifaa vya kazi vinavyotumika katika ukarabati wa barabara;
- Mabadiliko ya kazi za miradi baada ya kuanza utekelezaji wake;
- Uteuzi wa wakandarasi katika miradi, viwango vinavyotumika katika miradi ya ujenzi wa barabara;
- Usimamizi wa miradi iliyokwishatekelezwa;
- Kukosekana kwa vielelezo wakati wa ukaguzi;

Uwekaji Wa Kumbukumbu

Mheshimiwa Spika, ninaamini Wajumbe wa Baraza lako Tukufu watakubaliana nami kwamba, kumbukumbu ni nyenzo muhimu katika utendaji kazi kwa Serikali. Bila ya kuwa na kumbukumbu sahihi hatuwezi kujua tunakotoka na tunakokwenda na hivyo kushindwa kufikia maamuzi sahihi kwa wakati. Kumbukumbu hutumika kama kielelezo katika uwajibikaji na ni nguzo muhimu katika Utawala Bora. Ili Serikali iweze kufikia lengo hilo na kuwezesha umma kujua mwenendo wa Serikali yao, lazima kuwe na kumbukumbu zinazotunzwa vizuri na zinazopatikana kwa urahisi.

Mheshimiwa Spika, kukosekana kwa taarifa sahihi na kwa wakati unaofaa kunaweza kuwafanya watendaji wa Serikali kushindwa kutekeleza majukumu yao ipasavyo na hivyo kusababisha ucheleweshwaji wa maamuzi au kutolewa kwa maamuzi yasiyo sahihi na yasiyokidhi matarajio ya wananchi. Aidha, ukosefu wa kumbukumbu hutoa mianya ya rushwa na ubadhirifu wa mali ya umma, matumizi mabaya ya madaraka na hata kuchelewesha au kuzuia haki kutendeka. Kasoro hizi huchangia sana katika kuzorotesha maendeleo ya uchumi wa Taifa na hupelekea malalamiko kutoka kwa wananchi kuhusu Serikali yao na Taasisi zake.

Mheshimiwa Spika, pamoja na umuhimu huo mkubwa wa uwekaji wa kumbukumbu, Kamati imebaini kuwa kuna udhaifu mkubwa katika uwekaji wa kumbukumbu za miradi. Aidha, Kamati imebaini kuwa kumbukumbu hizo hazikuhifadhiwa katika mfumo wa kisasa wa kidigitali na zimo katika majalada mbalimbali. Kamati ilibaini kuwa ilikuwa ni vigumu kupata mchanganuo wa matumizi yaliyotumika wakati wa utekelezaji wa miradi hiyo ikiwa ni pamoja na gharama za mafuta, ununuzi wa lami pamoja na malipo ya

posho kwa watendaji walioshiriki katika miradi iliyotekelezwa na Idara ya Ujenzi na Utunzaji wa Barabara

Mheshimiwa Spika, sambamba na hilo, Kamati ya PAC ilishtushwa na kauli ya watendaji wa Wizara hii kuwa taarifa na vielelezo muhimu vya Miradi iliyopo Pemba, tangu hatua za awali hadi kutangazwa kwa zabuni, vimekuwa vikikosekana katika Ofisi ya Pemba kwa vile taarifa hizo huwekwa Wizarani (Unguja). Aidha, changamoto hiyo ya uwekaji wa kumbukumbu ilidhihirika hata wakati wa kikao cha Kamati na Wizara kilichopitia nyaraka za miradi iliyotekelezwa Unguja, ambapo nyaraka nyingi zilikosekana katika siku ya mwanzo ya kikao ijapokuwa nyaraka kadhaa zilipatikana katika siku zilizofuata.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hali hiyo, Kamati imeridhika na hatua inayochukuliwa na Wizara ya kuweka kila Mradi katika jalada lake pamoja na hatua ya kutenga fedha kwa ajili ya kununua "Server" ili kuweka kumbukumbu katika mtandao maalum kwa kuwa mfumo huo wa kidigitali utaimarisha uwekaji wa kumbukumbu na kuepusha kumbukumbu hizo kupotea, kuharibika au kutoonekana kwa urahisi. Hata hivyo, Serikali haina budi kutoa kipaumbele maalum katika utekelezaji wa bajeti yake kwa kuingiza fedha zitakazoweza kukidhi mahitaji ya uanzishaji wa mfumo wa uwekaji wa kumbukumbu kwa njia za kielekroniki ili kuimarisha uwekaji wa kumbukumbu hizo.

Matumizi Ya Taratibu Za Ununuzi

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kanuni ya 14(2) ya Kanuni za Manunuzi, Afisa Mas uli amepewa uwezo wa kuidhinisha manunuzi ya bidhaa, kazi au huduma ambazo gharama zake ni sawa na Dola 10,000 za Kimarekani tu na si zaidi ya hapo. Hii inamaanisha kwamba kwa manunuzi yanayokiuka kiwango hicho cha fedha, Bodi ya Zabuni inayohusika inatakiwa ishirikishwe. Hata hivyo, Kamati imebaini kasoro kadhaa kwenye taratibu za manunuzi, kwa mfano, Idara ya Ujenzi na Utunzaji Barabara (UUB) inapotekeleza shughuli za Ujenzi au Ukarabati wa Barabara kwa njia ambazo gharama zake ni zaidi ya kiwango nilichokianisha, taratibu za manunuzi hazikuwa zikizingatiwa kwa kuwa UUB ilikuwa inakosa idhini ya Bodi ya Zabuni kwa ajili ya shughuli hizo za Ujenzi.

Mheshimiwa Spika, aidha, Kamati imebaini kwamba katika shughuli za ujenzi, gharama za vifaa au huduma ndogo ndogo ambazo jumla yake inapindukia kiwango cha idhini ya manunuzi kupitia Katibu Mkuu wa Wizara – hazikuombewa idhini ya Bodi ya Zabuni.

Mheshimiwa Spika, kutokana na kasoro hizo Kamati iliitaka Idara ya UUB kuzifuata vizuri taratibu za manunuzi kwa kuitumia kikamilifu Bodi ya Zabuni inayohusika hata kwa ile miradi ambayo inatekelezwa moja kwa moja na Idara hiyo.

Uteuzi Wa Wakandarasi

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kutofanyika utafiti wa kutosha wa kutambua na kuthibitisha uhalisi, sifa na vigezo stahiki vya wakandarasi wanaopewa kazi za miradi

mbali mbali za ujenzi wa barabara hususan wakandarasi wanaotoka nje ya Zanzibar. Kasoro hii inaweza kusababisha athari nyingi ikiwa ni pamoja na udanganyifu na miradi kutotekelezwa katika kiwango kinachostahiki. Hivyo, Kamati inaitaka Wizara kufanya uchunguzi wa kina ili kuthibitisha kuwa Kampuni zinazopewa kazi za utekelezaji wa miradi mbali mbali ndizo halisi zinazostahiki kupewa kazi hizo ili kuepusha udanganyifu unaoweza kutokea.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa wakandarasi wazalendo, Kamati inatambua jitihada mbali mbali zinazofanywa na Wizara ya Ujenzi, Mawasiliai na Usafirishaji katika kuwajengea uwezo wakandarasi wazalendo wa Zanzibar ikiwa ni pamoja na kuwapunguzia masharti magumu ili waweze kushiriki katika Zabuni kama ilivyobainika katika Mradi wa ujenzi wa Ukingo katika barabara ya Amani - Mtoni pamoja na miradi mengine. Hata hivyo, Kamati ya PAC inaisisitiza Wizara kuwa mipango inayofanywa ya kuwajengea uwezo wakandarasi wazalendo wa Zanzibar kwa kuwapatia fursa za kazi inapaswa kufanywa bila ya kukiuka taratibu na Sheria zilizopo.

Ukosefu Wa Viwango Vya Zanzibar Katika Sekta Ya Ujenzi (Design Standards Or Specification)

Mheshimiwa Spika, suala la kuwepo kwa viwango katika sekta mbali mbali ikiwemo sekta ya ujenzi ni jambo muhimu sana kwa nchi yoyote ile duniani. Katika sekta ya Ujenzi viwango husaidia sana katika kuandaa muongozo kwa shughuli za ujenzi, kuweka utaratibu katika njia, mbinu na pia katika mahitaji ya kitaalamu, mambo ambayo hujenga mazingira salama na endelevu katika nyanja hii ya ujenzi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya PAC imebaini kuwa Zanzibar haina viwango vyake katika sekta ya ujenzi wa barabara (Design Standards and/or Specifications) ambavyo vingeweza kutumika katika kazi za Miradi ya Ujenzi wa barabara. Hali hii imepelekea miradi yote ya ujenzi wa barabara kutumia viwango na vigezo vilivyotengenezwa Tanzania Bara (Standard Specification) vya mwaka 2000. Mwanja huu wa ukosefu wa viwango vya Zanzibar unaweza kuwakaribisha hata Wakandarasi wa nje wanapopata Zabuni za Ujenzi kutumia, viwango wanavyotaka wao ambavyo havina uwiano wowote na viwango vinavyotumiwa na Idara ya Ujenzi na Utunzaji Barabara.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo, Kamati inaihimiza Serikali kuharakisha mpango wa kuandaa viwango vyake katika masuala ya ujenzi ili kuhakikisha kuwa kazi za ujenzi wa barabara zinazofanywa hapa nchini zinapimwa kwa kutumia viwango na vigezo vilivyotengenezwa Zanzibar badala ya kutumia viwango vya Tanzania Bara kama ilivyo hivi sasa.

Uingizwaji Wa Fedha Kwa Ajili Ya Miradi Ya Mfuko Wa Barabara

Mheshimiwa Spika, kama inavyofahamika kuwa chanzo kikuu cha mapato ya Mfuko wa Barabara ni kodi ya mafuta ya dizeli na petroli ambapo kiasi cha Tsh 100 hutozwa kwa kila lita moja ya mafuta hayo. Aidha, imebainika kuwa asilimia 85 ya fedha hizo

hupelekwa Wizara ya Ujenzi, Mawasiliano na Usafirishaji na asilimia 15 hupelekwa Tawala za Mikoa. Hata hivyo, Kamati imebaini changamoto ya kuchelewa kuingizwa fedha hizo katika Mfuko wa Barabara. Vile vile, kodi yenyewe inaonekana kutokidhi mahitaji makubwa ya kazi za ukarabati wa barabara, hasa kwa kuwa kazi hizo hugharimu fedha nyingi.

Mheshimiwa Spika, mtiririko mdogo wa fedha huchangia kwa kiasi kikubwa kuzorota kwa kazi nyingi za ukarabati wa barabara hapa nchini. Hivyo, Kamati inaiomba Wizara ya Fedha na Mipango kuhakikisha kuwa mapato yanayotokana na kodi ya mafuta yanaingizwa katika Mfuko wa Barabara kwa wakati ili kuepusha uzorotoshaji wa kazi za ukarabati wa barabara unaotokana na uchelewaji wa fedha. Aidha, katika kukidhi mahitaji makubwa ya ukarabati wa barabara hapa nchini, Kamati inaitaka Serikali kuandaa utaratibu utakaoiwezesha Wizara ya Ujenzi, Mawasiliano na Usafirishaji kupata fedha za kutosha kwa ajili ya kazi za ukarabati wa barabara bila ya kumuathiri mwananchi wa kawaida.

Uhaba Na Uchakavu Wa Zana Za Ujenzi Na Ukarabati Wa Barabara

Mheshimiwa Spika, kama nilivyoieleza awali, Idara ya Ujenzi na Utunzaji wa Barabara ina jukumu pia la kusimamia uendeshaji na matengenezo ya zana nzito na mitambo ya ujenzi wa barabara zilizopo katika Karakana za Matengenezo ya Mitambo na Zana. Hata hivyo, Kamati imebaini kuwa Idara hii inakabiliwa na uhaba mkubwa wa vifaa vya kazi. Vifaa vyenyewe ni pamoja na; mtambo wa kutandazia lami (paver) ambao upo mmoja tu kwa Unguja na mwengine mmoja upo Pemba, aidha, mitambo hiyo pamoja na zana nyenginezo zilizopo, zimekuwa ni chakavu na hivyo kupelekea kuchelewa kukamilika kwa kazi kutokana na kuharibika mara kwa mara kwa mitambo hiyo pamoja na kupungua kwa ufanisi na ubora wa kazi zinazofanywa. Kwa mfano, katika viwango vya unene wa lami katika barabara zilizojengwa, barabara ya Selem na Kilo Road zilizopo katika Wilaya ya Wete (Pemba) zilipangiwa kuwa na kiwango cha unene wa lami wa milimita 35 lakini kutokana na uchakavu wa mtambo wa kutandazia lami (Paver) kiwango cha unene wa lami katika baadhi ya maeneo ya barabara hizo kilikuwa ni milimita 20 tu.

Mheshimiwa Spika, Kamati inatambua na kuthamini jitihada na mipango ya Serikali ya kutaka kuimarisha utendaji kazi wa UUB ikiwa ni pamoja na kutaka kununua mtambo mpya wa kutandazia lami. Hata hivyo, Serikali haina budi kutoa msukumo maalum katika eneo hili kwa kutenga na kuingiza fedha za kutosha kwa ajili ya kununua vifaa mbali mbali vipya pamoja na kuvifanyia matengenezo vifaa vinavyoharibika ambavyo hutumika katika kazi za ujenzi na ukarabati wa barabara ili kuepusha barabara zetu kujengwa chini ya kiwango na kuharibika katika kipindi kifupi tu baada ya kutengenezwa.

Usimamizi Na Utunzaji Wa Miradi Iliyokamilika

Mheshimiwa Spika, ujenzi na ukarabati wa barabara na hasa barabara za lami unagharimu fedha nyingi. Aidha, ni jambo la faraja na kupongezwa kuona kuwa miradi hii ya ukarabati wa barabara pamoja na miradi mengine iliyokaguliwa na Kamati kutokana na Ripoti ya Ukaguzi Yakinifu ya Mfuko wa Barabara, imetekelezwa kwa asilimia kubwa kwa kutumia fedha zetu wenyewe.

Mheshimiwa Spika, hata hivyo, inasikitisha kuona kwamba kinyume na juhudi za Serikali za kuimarisha mtandao wa barabara hapa nchini, viko vitendo vingi vinavyofanywa na baadhi ya watumiaji wa barabara ambavyo vinachangia sana katika kuharibika mapema kwa barabara zetu. Baadhi ya vitendo hivi ni kuzidisha uzito wa magari, kujenga ndani ya hifadhi ya barabara, kuburura vitu vizito barabarani kama vile nondo nakadhalika, ni lazima tabia za aina hii zikomeshwe. Mheshimiwa Spika, ni vyema sote tuweke umuhimu wa pekee katika kutunza rasilimali hii kubwa inayowekezwa kwenye sekta ya barabara. Wizara ya Ujenzi, Mawasiliano na Usafirishaji, vyombo vya usalama pamoja na mamlaka nyengine zinazohusika lazima wawe macho na wawachukulie hatua wale wote wanaojihusisha na makosa haya. Sheria zilizopo zisimamiwe bila kuogopa ili barabara zetu ziweze kudumu kwa muda mrefu.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa mitaro, Kamati ya PAC imebaini utupaji ovyo wa taka katika mitaro pamoja na mitaro yenyewe kuota majani na kuonekana kama haina mwenyewe, kama ilivyobainika katika mtaro ulio katika barabara ya Ole - Konde (Pemba). Aidha, Kamati imesikitishwa kuona bomba ya maji safi ikiwa katika sehemu ya kiungio imepita katikati ya mtaro wa maji machafu. Hali hii imeonekana katika Mtaru wa Bububu - Kijichi.

Mheshimiwa Spika, kutokana na hali hiyo, Kamati inaishauri Idara ya UUB kushirikiana na mamlaka zinazohusika katika wilaya na shehia katika kuwashajiisha wananchi juu ya umuhimu na namna ya utunzaji wa mitaro hiyo kwa vile Serikali imetumia gharama kubwa kuitengeneza. Aidha, Kamati inaiomba Mamlaka ya Maji (ZAWA) kufanya uhakiki wa bomba za maji safi zilizopita katika mitaro ya maji machafu na kushirikiana na Mamlaka zinazohusika kuziondoa bomba hizo na kuzipitisha katika maeneo mengine kwa kuwa kuendelea kuwepo bomba hizo katika mitaro ya maji machafu ni kunahatarisha afya za wananchi katika maeneo hayo.

Kukosekana Kwa Vielelezo Wakati Wa Ukaguzi

Mheshimiwa Spika, Kama inavyofahamika kuwa Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu ipo kwa mujibu wa Katiba ya Zanzibar ya mwaka 1984, kifungu cha 112. Aidha, utekelezaji wa majukumu ya Ofisi hii unaongozwa na Sheria ya Ukaguzi Namba 11 ya mwaka 2003 inayohusu uanzishwaji wa Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Sheria ya Fedha Namba 12 ya mwaka 2005, Sheria ya Manunuzi na Uondoshaji wa Mali za Umma Namba 9 ya mwaka 2005 pamoja na Sheria nyenginezo hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 26(5) cha Sheria ya Fedha za Umma Namba 12 ya mwaka 2005 kimempa uwezo Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali au mtu mwingine aliyedhinishwa na Mdhibiti kuzipitia nyaraka mbali mbali za Serikali katika muktadha wa utekelezaji wa kazi zake. Hata hivyo, Kamati imebaini kuwa baadhi ya nyaraka hazikuweza kuonekana na Mdhibiti wakati alipokuwa akifanya ukaguzi wake katika miradi mbali mbali ya Mfuko wa Barabara wakati ambapo nyaraka hizo ziliweza kuonekana na Kamati ya PAC wakati ilipokuwa ikitekeleza kazi zake, ambapo, kiutaratibu kazi hizo hufanywa baada ya Mdhibiti kukamilisha ukaguzi wake na kuwasilishwa Ripoti ya Ukaguzi huo hapa Barazani.

Mheshimiwa Spika, wakati Kamati ilipoulizia suala hili kwa watendaji wa Idara ya Ujenzi na Utunzaji Barabara, ilielezwa kuwa kasoro hiyo ilitokana na kutofanyika kwa vikao baada ya ukaguzi wa miradi hiyo (exit meeting) pamoja na muda mfupi unaotumika katika kufanya ukaguzi huo. Hivyo, Kamati inaziomba pande zinazohusika (Taasisi za Serikali na Ofisi ya Mdhibiti) kuhakikisha kuwa zinajitahidi kuziba mianya ya kasoro hizo ikiwa ni pamoja na Ofisi ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kutenga muda wa kutosha kwa Wakaguzi wake kufanya ukaguzi stahiki kwa ufanisi zaidi na bila ya malalamiko kutoka kwa watendaji wa Taasisi za Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya PAC ina imani kubwa kuwa kasoro mbali mbali zilizoainishwa katika Ripoti ya Kamati zitachukuliwa hatua ya kupatiwa ufumbuzi. Hata hivyo, pamoja na kujitokeza kwa kasoro hizo, kwa ujumla Kamati inawapongeza sana viongozi na watendaji wa Wizara ya Miundombinu na Mawasiliano hususan watendaji wa Idara ya Ujenzi na Utunzaji Barabara kwa kazi kubwa na ngumu wanazozifanya za ujenzi na ukarabati wa barabara zetu. Ni matumaini ya Kamati ya PAC kuwa watendaji hao wataendelea na ari na kasi kubwa waliyonayo ya utendaji kazi ili kuhakikisha kuwa barabara zetu zinakuwa katika hali nzuri kwa maslahi ya nchi yetu na watu wake.

HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo machache naomba kumalizia muhtasari huu wa Kamati kwa kueleza kuwa, ili kuifanya bajeti yetu tunayoipitisha iwe na uhakika katika matumizi halisi basi ni vyema fedha zote zitakazoidhinishwa na Baraza hili zitumike kama zilivyopangwa (yaani kuwe na discipline ya matumizi). Lakini pia, Serikali iweze kusimamia vianzio vya mapato vilivyopo pamoja na kubuni vianzio vipya.

Mheshimiwa Spika, sambamba na hayo, tunaishauri Serikali kuwachukulia hatua watendaji wote ambao kwa namna moja au nyengine wanakiuka matakwa ya Sheria zilizopo kwa maslahi yao binafsi. Mheshimiwa Spika, kitendo cha Serikali kuendelea kuwa na muhali kwa watendaji hawa kinadhoofisha uchumi wa nchi na maendeleo kwa ujumla kwani nchi yetu itaendelea kuwa tegemezi.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo nawaomba Waheshimiwa Wajumbe wa Baraza hili wayajadili na hatimae kuyapitisha Mapendekezo ya Kamati ya PAC kwa Serikali kwa lengo la kupatikana tija iliyokusudiwa.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha.

Ahsante,

.....

Miraji Khamis Mussa,
Mwenyekiti wa Kamati ya Kuchunguza na Kudhibiti Hesabu za Serikali na Mashirika,
Baraza la Wawakilishi,
Zanzibar.